

Rüstü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

“Zengin ve demlenmiş dil” güven yaratır

Güven, erdemın temeli olduğu kadar, yatırım iklimini yaratmanın da gerek şartıdır. Düşünce sistemimizden inanç sistemimize, ticaret sistemimizden hukuk sistemine, yönetim sistemimizden finans sistemimize, eğitim sistemimizden bilgi ve teknoloji sistemimize her alanda güven yaratmak için dil özeni ivedi ve öncelikli sorunumuzdur.

Güvenin toplumsal yaşamın bütün alanlarında önemli olduğunu çok söylüyor ve yazıyoruz. Bireylerin ve toplumun yaşamında “güven olgusunu” derinliğine kavramak için kitapları dilimize de kazandırılmış olan Matt Ridley’in “Erdemin Kökenleri” adlı eserinin son paragrafının bir bölümünü sık paylaşıyorum: “Toplumsal düzenin kökleri, kusursuzca uyumlu ve erdemli bir toplum olmasa da günümüzdeki mevcut toplumdaki iyisini yaratmaya yönelik içgüdüsel kapasitemizi barındıran kafalarımızın içindedir. Kurumlarımızı, bu içgüdüleri canlandıracak biçimde inşa etmeliyiz. Bunun içerdiği en büyük anlam, eşit bireyler arasındaki alışverişi teşvik etmektir.

Tıpkı ülkeler arasındaki ticaret, aralarındaki dostluğun gelişmesi adına en iyi reçeteyi sunduğu gibi imtiyaz ve yetki sahibi bireyler arasındaki toplumsal ve maddi alışverişi teşvik etmeliyiz, zira bu güvenin hammaddesidir ve güven de erdemın temelidir.”

Bilgi alışverişi aracı

Dil, en basit tanımıyla “bilgi alışverişi aracı” demektir. Birey, topluluk ve toplumların karar almalarının, kitle enerjisini örgütlemenin en etkili aracı dildir. Diana Fossey çeyrek yüzyıl Raunda’da Karisoke Araştırma Merkezi’nde yaptığı çalışmalarda dilin güven yaratmadaki önemini kanıtlamıştır. Fossey, goril sesleriyle ilgili temel bir araştırma yapmış, daha da ileri giderek goril dilinde konuşma denemelerine yönelmiştir. İnsanlık tarihinde ilk defa, insan ile vahşi doğadaki goriller arasında, insan dilini değil goril dilini kullanarak güven oluşturmuştur¹.

Yazılarımızda “dilın önemi” konusunda kaynak gösterdiğimiz insanlardan biri de Konfüçyüs’tür. Konfüçyüs’a sormuşlar: “Bir ülkeyi yönetmeye çağrılıydınız; ilk işiniz ne olurdu?”

Ünlü düşünür yanıtlamış:

“Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmek ilk adımım olurdu.

Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceleri iyi anlatamaz.

Düşünceler iyi anlatılamazsa, ödevler iyi anlaşılabilir; görevler gerektiği gibi yerine getirilemez, düşündüklerimizle uygulayabildiklerimiz arasındaki sapmalar büyür.

Güne odaklanmanın yarattığı dar bakış açısının kişisel ve tarihsel hafıza kaybının tuzaklarına düşmemek için destekler, krediler, döviz kurları, borsa hareketleri, faiz oranları hatta onlardan daha fazla emek ve zamanımızı dilimizi geliştirmeye harcamalıyız.

Sapmalar büyüdükçe, birbirimizi anlamamız güçleşir; töre ve kültür bozulur.

Töre ve kültür bozulunca “güven” yok olur; adalet yanlış yola sapar.

Adalet yoldan sapınca, toplum hafızasını yitirir.”

Beyinin işleyişi üzerinde çalışma yapanlar “bilgi işleyen sistemlerin kendini yeniden üretme” yetkinliğine dikkat çekiyorlar. En etkin bilgi işleyen sistemin beyin değil, yaşamın kendisi olduğunu güçlü bir biçimde vurguluyorlar^[2].

Kolaycılığın selinde sürükleniyoruz

Bilgilenme sisteminden söz ettiğimizde sözlü ya da yazılı dilin ne denli önemli bir araç olduğunun hemen herkes farkındadır. Farkında olmamızın nedeni, tüm kişisel psikolojik süreçlerin, çocuk ve yetişkinler arasında oluşan etkileşimle başladığını yaşayarak öğrenmiş olmamızdır. Dilin bu etkileşimin en önemli aracı olduğunu hayat bizlere kavratıyor. Dil ile düşünce arasında kuvvetli bir bağ olduğunu, dil olmadan düşünce somutlanamayacağını^[3] gözlemliyoruz. Gözlemler, bugün yaşananlar nedeniyle ülkemizin önde gelen düşünce insanlarını kaygılandırıyor: “Sorunumuz, gençlerin Türkçelerinin birkaç yüz kelimelik günlük konuşmalarla sınırlı olmasıdır. Bu sınırlı sözcükle tarih, coğrafya, felsefe konusunda ciddi konuşmaları anlamaları mümkün değildir^[4]” genellemesini yapmaya kadar götürüyor. Gençlerde gözlenen bu durum ne yazık ki toplumumuzun bütün kesimleri için geçerli. Siyaset dünyamızın tepelerinden iş dünyamızın derinliklerine, kültür dünyamızın değişik katmanlarına ve medya mensuplarına kadar hepimiz kısa mesajla iletişim kurma kolaycılığının selinde sürükleniyoruz; o nedenle derin düşünceler geliştirmekte zorlanıyoruz; entelektüel sermayenin önemini giderek unutup; geleceği ciddi biçimde tehlikelere açık hale getiriyoruz.

Ünlü bir sanatçımızın işaret ettiği, sözcüklerin anlamları duyana göre değiştiğine göre, yazının yaptığı etki çok boyutlu olabilir^[5]. O zaman toplum adına söz söyleyen ya da kalem oynatan herkesin, ne söylediğinden çok nasıl söylediğine özen göstermesi her zamankinden daha fazla önemli hale geliyor^[6].

Düşünün, “Kamusal alanda söylenenler ve bunların söyleniş tarzı bir tür kişisel ve tarihsel hafıza kaybına sebep oluyor. Deneyimin hükmü siliniyor. Geçmişin ve geleceğin ufku bulanıklaşıyor. Sonu olmayan ve belirsiz şimdide yaşamaya koşullandırmak unut-

kanlığın, kayıtsızlığın yurttaşları konumuna indirgeniyor^[7]”

Dilin hazinesi olan sözcüklerimiz ne denli sınırlanırsa, anlama, anlatma, anlamlandırma gücümüz de o denli azalıyor. Çünkü sınırlı sözcükler, kavramlar ve terimlerle bilim ve teknolojinin yarattığı katlanarak büyüme gerçekliğine uyum göstermemiz mümkün olamıyor. Düşünce çeşitliliğini artıramıyor ve dayanıklı hale getiremiyoruz. Düşünce çeşitliliği ne kadar azalırsa, “bildiğim doğrudur” saptaması o kadar artıyor; kapsayıcı olmaktan uzaklaşıyor, çatışma ile taraftar konsolide etmenin tuzaklarına yakalanıyoruz.

Tuzaklara düşmemeliyiz

İnanç sistemimizi dışarıdan ve değişik pencerelerden değerlendirenler; İslam’ın peygamberi Hz. Muhammed’in “Ötekiler konusunda daha ince açılı vardı: Kur’an, Yahudilere ve Hıristiyanlara karşı saygılı davranılmasını özellikle emrediyordu^[8]” dediği halde, inancın bazı mensupları, yetersiz ve özensiz dil nedeniyle erdemin temeli olan güveni sarsarak, toplum enerjisini yanlış yerlere kanalize edebiliyorlar. Güven, erdemin temeli olduğu kadar, yatırım iklimini yaratmanın da gerek şartıdır. Düşünce sistemimizden inanç sistemimize, ticaret sistemimizden hukuk sistemimize, yönetim sistemimizden finans sistemimize, eğitim sistemimizden bilgi ve teknoloji sistemimize her alanda güven yaratmak için dil özeni ivedi ve öncelikli sorunumuzdur.

İş dünyamızın en üst örgütünün bu dergisinde, salgın sonunda yeni normal koşullarının ne olacağı üzerine yazmak varken, “dil sorunumuza” değinmeleri yadırgayanlarımız olabilir. O nedenle iki sayfalık bir denemede çok değişik kaynaklara gönderme yaptım. Güne odaklanmanın yarattığı dar bakış açısının kişisel ve tarihsel hafıza kaybının tuzaklarına düşmemek için destekler, krediler, döviz kurları, borsa hareketleri, faiz oranları hatta onlardan daha fazla emek ve zamanımızı dilimizi geliştirmeye harcamalıyız. Yeni adlandırmalar, yeni kavramlaştırmalar, yeni düşünceler ve onlara anlatacak kadar zenginleşmiş dil olmadan, etkili bir kalkınma hayali olabilir ama gerçeğiyle yüzleşmemiz bir hayli zor.

1- Stever Roger Fisher, Dilin tarihi, Çev. Muhtesim Güvenc, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1.bs, İstanbul 2013

2- Türker Kılıç, “ Korona Salgınından Ne Öğrendik?” HBT, S:218, 29 Mayıs 2020

3- Meltem Eryılmaz, “Düşünce, dil ve öğrenme üzerine” HBT/S:64, Haziran 2017

4- İlber Ortaylı, “Yunus Emre Enstitüleri” Hürriyet 18 Haziran 2017

5- Selçuk Demirel, “ Hürriyet Kitap’da Hakan Gence ile söyleşi”

6- Mark Thompson, “ Ali Tufan Koç’la söyleşi” Hürriyet Pazar, 16.7.2017

7- John Berger, Hoşbeş... Çev. Aslı Biçen, Benil Eyüboğlu, Oğuz Tecimer, Metis Yayınları, 2.bs, Ocak 2017, s 100-101

8- Stephen O’Shea, İnanç Denizi / Ortaçağ Akdenizinde İslam ve Hıristiyanlık, Çev. Egemen Demircioğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Temmuz 2011